

**ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ
ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗМІСТУ ПОНЯТЬ «ПРИВАТНІСТЬ»
ТА «ПРИВАТНЕ ЖИТТЯ» НА ТЛІ ПЕРСПЕКТИВ
МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА**

Хлопов А. О.

ВСТУП

Значна частина життєдіяльності будь-якої людини має непублічний характер і незаконне втручання в таку сферу заподіює особі шкоду. Це явище залежно від аналізованої правової системи пояснюється існуванням приватності, або права на приватне життя. Обидві категорії втілюють відповідну цінність, що характеризує особливий об'єкт правової охорони. Враховуючи глобалізаційні процеси, що відбуваються у світі, та взаємопроникнення правових систем на тлі пошуків найбільш ефективних моделей забезпечення прав і свобод людини в сучасних умовах безпрецедентного розвитку інформаційних технологій порівняння цих категорій виглядає особливо доречним. Набуття такого досвіду не тільки стимулює наукові розробки, але також сприяє пошуку слабких місць у правовому регулюванні. На основі цього стає можливим формування загальних напрямів модернізації законодавства та підвищення загального рівня правової культури в суспільстві, що як виклики сьогодення виглядають особливо актуальними для України.

Нині вчення про приватність є малодослідженим явищем в Україні. Хоча, з огляду на тенденції до поступового входження приватності в українське правове поле, видається доцільним приділити більше уваги питанням, пов'язаних із процесом становлення цього інституту й розвитку концепцій, що характеризують цю категорію. Остання зародилася за океаном і протягом більше ніж століття зростала, розширюючи свій зміст на дедалі нове коло суспільних відносин. З огляду на це іноземне походження слова «private» своєю чергою потребує приділення окремої уваги підходам до перекладу, адже точної аналогії в українській мові вона не має. Вона має не тільки максимально близько передавати закладений зміст, але й фонетично викликати відповідні аналогії. Крім того, порівняльно-правовий аналіз надасть змогу співвіднести ці категорії між собою, зокрема в розрізі викладення представлення відповідних позицій вчених, та оцінити перспективу імплементації приватності до кримінального законодавства України.

Важливим моментом дослідження також виступає відповідь на питання, як приватність та приватне життя узгоджуються між собою і чи можливе їх вживання як взаємозамінних категорій. У цьому сенсі необхідно вивчити змістове навантаження, яке вони уособлюють, та

оцінити превалюючі в доктрині позиції на основі узагальнення підходів українських вчених, які присвятили свої розробки цій тематиці.

Вищевикладене лише підкреслює актуальність порушених питань та необхідність пошуку конкретних відповідей. Це своєю чергою матиме позитивний ефект на розвиток правової думки, а отримані результати будуть корисними для наукової спільноти, практиків та інших зацікавлених осіб, а також можуть бути передумовою подальших досліджень із цієї тематики.

1. Розкриття інформаційного змісту та розвиток вчення про «приватність»

у доктрині країн англосаксонської правової системи

В українському законодавстві приватна життєдіяльність фізичної особи характеризується поняттям «приватне життя». Поряд із ним часто також зустрічається поняття «особисте життя», яке, попри подекуди палку дискусію, поглинається категорією приватного життя, співвідносячись між собою як частина та ціле. Ототожнення цих правових категорій у науковій літературі має коріння в радянському законодавстві, що з огляду на ідеологію визнавало «приватне», як зайвий елемент. Однак еволюційним шляхом було віднайдено прийнятний заміник, вживаючи замість приватного життя «особисте». Такий компроміс з ідеологією дозволив на рівні закону спочатку декларативно закріпити, а надалі поступово визнати необхідність кримінально-правової охорони окремих елементів особистого (приватного) життя особи.

Натомість у країнах, правова система яких бере свої витоки з англійського прецедентного права, вся сфера приватної життєдіяльності особи охоплюється одним словом «privacy». Останнє в перекладі з англійської мови буквально означає «конфіденційність, секретність, таємниця, сфера особистого життя (особи), недоторканність приватного життя (особи), інтимність приватного життя, інтимна сфера» тощо¹.

З цього слідує, що слово «privacy» не має аналогу в українській мові, у зв'язку з чим неможливий його дослівний переклад. Щодо вирішення цього питання в наукових колах існує два інтерпретаційні підходи.

Згідно з першим, правники оперують поняттям «приватність», що є певною адаптацією інтерпретації іноземної категорії українською мовою з урахуванням мовних особливостей. Саме слово походить від латинського «privatus» – «приватний», «особистий», що означало «належний до окремої особи, приватний, неофіційний, звичайний»².

---

¹ Карабан В.І. Англійсько-український юридичний словник: понад 75 тисяч слів та словосполучень юридичної підмови та близько 160 тисяч українських перекладних. Вінниця : Нова Книга, 2004. С. 791.

² Скорина Л.П. Латинська мова для юристів : підручник / Л.П. Скорина, Л.П. Чумакова. [2-ге вид., виправлене і доповнене]. Київ : Атіка. 2006. С. 346.

Загалом у римському приватному праві в широкому значенні слово «privatus» позначало особу, увільнену від опіки голови сім'ї. Така особа набувала автономію на прийняття рішень щодо себе, що своєю чергою означало особисту відповідальність за власні вчинки, знаменуючи набуття такою особою окремого правового статусу та соціального визнання³.

У рамках другого підходу дослідники використовують термін «прайвесі», що відповідає фонетичній вимові слова «privacy» мовою оригіналу. У своїх працях такий підхід вибирають В.О. Серьогін⁴ та О.З. Панкевич⁵.

Обидва варіанти мають своїх прихильників, але з огляду на історичний бекграунд та походження більш обґрунтованим виглядає слово «приватність». Разом із тим термін «прайвесі» доречно використовувати в процесі огляду наукових доробок учених, які оперують саме цією редакцією поняття в своїх роботах.

Сам історичний шлях формування вчення про приватність починає свій відлік наприкінці XIX століття у Сполучених Штатах Америки (далі – США). Вважається, що вперше дефініція приватності була сформована на сторінках журналу «Harvard Law Review» у 1890 р. двома бостонськими адвокатами Семюелем Уорреном (Samuel D. Warren) і Луї Брендайсом (Louis D. Brandeis) в статті (ессе) «The Right to Privacy». У ній було запропоновано розуміти приватність як «право бути залишеним у спокої» (на англ. to be let alone). Стаття була порівняно невеликою за обсягом – 7222 слів (без урахування цитат) – і вже у вступі проголошувала: «людина повинна мати повний захист особистості і власності»⁶. Праця набула неабиякого розголосу і зробила неоціненний внесок у розвиток правової доктрини та значною мірою вплинула на прецедентну практику судів, що звертаються до неї й досі. Зокрема, в рішенні Верховного суду США у справі «Кілло проти США» (*Kyllo v. United States, 2001*). Суть справи стосувалася порушення положень четвертої поправки Конституції США, що забороняє проведення обшуків або затримання особи без відповідних ордерів, виданих судом у разі наявності достатніх для того підстав. Предметом розгляду була оцінка можливості розміщення біля

---

³ Ємчук Л.В. Конституційно-правове регулювання особистого та сімейного життя людини і громадянина : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Ужгород. 2015. С. 17.

⁴ Серьогін В.О. Конституційне право особи на недоторканість приватного життя (прайвесі): проблеми теорії та практики : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01, 12.00.02; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2011. 40 с.

⁵ Панкевич О.З. Право на приватність: царина незалежності особи. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія юридична*. 2017. Вип. 2. С. 47–56.

⁶ S. Warren and L. Brandeis, «The right to Privacy», *Harvard Law Review* vol. 4, No. 5. (Dec. 15, 1890), P. 193.

приватного будинку пристрою, який дозволяв визначити теплове випромінювання, яке йде від нього. За результатами розгляду суд дійшов висновку, що такі дії підпадають під поняття «обшук», потребуючи, таким чином, отримання відповідного судового ордеру⁷.

Успіх наукової праці «The Right to Privacy» можна пояснити актуальністю порушених нею проблем, адже вже на той час засоби масової інформації почали вдаватися до фотозйомки, супроводжуючи свої статті, окрім гучних заголовків, ще й відповідними фото, що значно посилювало ефект від прочитаного та підживлювало інтерес читачів. Такі фото часто з'являлися на сторінках газет, висвітлюючи подробиці з життя громадян, дозволу на що вони не отримували. Така ситуація, власне, і відбулася в 1883 р., коли на сторінках «The New York Times» та «Washington Post» було висвітлено подробиці весілля Семюеля Уоррена (Samuel D. Warren), одного з авторів згаданої статті та міс Мейбл Баярд, яка була донькою Томаса Ф. Баярда. Останній був сенатором від штату Делавер і колишнім кандидатом на посаду Президента США, а згодом при адміністрації Гровера Клівленда (22 та 24 Президента США) обійняв посаду державного секретаря⁸. Відомість особи батька нареченої та помпезність процесії, підкріплені відповідними фотознімками, прикули до себе широку увагу з боку громадськості. Обурення від такого грубого втручання в сімейні справи заклало основу для початку наукових досліджень у цьому напрямі, супроводжуваних написанням низки наукових праць з цієї проблематики, що з часом поступово перейшло у правозастосовну практику судів.

На рівні прецеденту вперше на поняття приватності здійснено посилення в рішенні Верховного суду США у справі «Грісволд проти штату Коннектикут» (*Griswold v. Connecticut*, 1965). Предмет справи стосувався закону штату Коннектикут, яким заборонялися медичні засоби контрацепції (так званого «закону Комстока»). У підсумку суд дійшов висновку, що хоча Конституція не згадує приватність напрямку, однак вона відповідає закону і має визнаватися. У цьому сенсі закон не відповідає Конституції, обмежуючи доступ до медичної допомоги та інформації щодо належних методів народження дитини, чим порушує право на приватність у шлюбі. Як наслідок, цей закон було визнано неконституційним і таким, що порушує право на приватність подружжя, зокрема в інтимній сфері. При цьому сам зміст приватності було визначено як право «захищати[ся] від вторгнення уряду»⁹.

---

⁷ *Kyllo v. United States*, 533 U.S. 27 (2001). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/533/27/>.

⁸ Amy Gajda, *What If Samuel D. Warren Hadn't Married A Senator's Daughter?: Uncovering The Press Coverage That Led To «The Right to Privacy»*, November 1, 2007, P. 1–2.

⁹ *Griswold v. Connecticut*, 381 U.S. 479 (1965). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/381/479/>.

Вказане має розглядається не в сенсі заборони врегульовувати суспільні відносини з боку держави в принципі, а в значенні наявності в людини природного права вимагати невтручання в її справи, якщо це не зачіпає інтереси інших. Тобто гарантує існування сфери життєдіяльності людини, яку держава не може врегульовувати законодавчими інструментами. Разом із тим для забезпечення безпечних умов життя та розвитку особистості громадян держава має забезпечувати схоронність цих прав і свобод, з огляду на їх особливо ціннісний характер.

Згодом Алан Вестін (Alan Westin) видає працю *«Приватність та свобода» (Privacy and Freedom, 1967)*, на сторінках якої розкриває приватність як вимогу окремих осіб, груп чи установ самостійно визначати, коли, як і наскільки інформація про них буде повідомлена іншим¹⁰. Перерахування різних характерних рис приватності створило передумову для розмежування окремих її сфер, що дало поштовх дослідженню приватності не тільки як явища, але й як комплексної системи, що в сукупності уособлює сферу приватної життєдіяльності людини.

Алан Вестін запропонував чотири стани приватності:

- personal autonomy – це стан, коли людина звільнена від спостереження з боку інших і залишається наодинці зі своїми думками;
- emotional release – стан, за якого існує можливість призупинити комунікацію з оточуючими;
- self-evaluation – анонімність, стан, коли людина, перебуваючи в громадському місці, прагне залишитися невпізнаною;
- limited and protected communication – стан, що припускає добровільне підтримання зв'язків із певним колом осіб¹¹.

На основі подібного підходу своє бачення компонентів приватності виклав професор Роджер Кларк (Roger Clarke) – автор керівництва з оцінки збитків, викликаних порушенням приватності, у 1997 р., який виділив чотири аспекти приватності:

- приватність особистості (тілесна) – стосовно цілісності організму та тіла людини. Це включає проблемні питання щодо обов'язкової імунізації, методів лікування, зокрема лоботомії та стерилізації, переливання крові без згоди, надання зразків рідин та тканин тіла тощо;
- приватність поведінки (поведінкова) – сюди були зарахованв сексуальні уподобання та звички, політичні та релігійні звичаї. Розглядається поняття приватного простору, де особа не очікує несанкціонованого спостереження за собою;
- приватність персональних комунікацій (перехоплення) – розглядається право на вільне спілкування з використанням будь-яких

---

¹⁰ Alan F. Westin, *Privacy and Freedom*, 25 Wash. & Lee L. Rev. 166 (1968). URL: <https://scholarlycommons.law.wlu.edu/wlulr/vol25/iss1/20>.

¹¹ Там же.

засобів комунікації без їх моніторингу або контролю з боку сторонніх осіб;

– приватність персональної інформації (інформаційна) – контроль за використанням власних персональних даних та захист доступу до них¹².

Умовно ці аспекти можна поділити на дві групи. До першої варто зараховувати тілесну та поведінкову приватність, адже вони характеризують природні властивості людини. До другої належить аспект перехоплення та інформаційний, який ототожнюється зі стосунками особи із зовнішнім світом. Загострити увагу доречно на останньому аспекті, що сильно нагадує дефініцію приватності, виведену в 1967 р. Аланом Вестіном, про яку йшлося вище. Однак, на відміну від нього, Кларк розкриває зміст приватності в ширшому значенні, охоплюючи його дефініцію лише в межах трактування одного з її аспектів, тим самим демонструючи еволюцію наукових поглядів у цій сфері.

Щоправда, у 2013 р. Кларк доповнив свою класифікація п'ятим аспектом – особистого досвіду. Його основу становить віртуальний слід, що залишає людина в процесі своєї життєдіяльності, адже розвиток техніки сприяє накопиченню особистого досвіду. До прикладу, відомості по платежах, здійснених платіжними інструментами, запис дзвінків, повідомлень, відстеження місця розташування людини, її контактів, активність у мережі тощо¹³. Порівняно з попередніми, цей аспект має значно менш чіткі межі. Проте його безумовна цінність полягає в тому, що віртуальна інформація щодо активності людини є невід'ємною частиною буденності, що потребує відповідного вивчення та врегулювання.

Розширення меж приватності відбувається й досі. Так, кілька науковців з Інституту системних та інноваційних досліджень імені Фраунгофера в статті «Seven Types of Privacy» у 2013 р., керуючись розробками групи вчених за 2011 р. розширили типологію, наведену Кларком, до семи типів приватності: особистості, поведінки та дій, особистого спілкування, даних і зображень, думок і почуттів, місцезнаходження і простору, об'єднань (включаючи групи приватності)¹⁴. Особливу цікавість викликає останній тип, який характеризується певною множинністю, хоча, як ми знаємо, сама приватність є персоніфікованою категорією. Вона властива кожній без винятку людині, але її форма та зміст унікальні, як і сам індивід. До виділеного

---

¹² Roger Clarke. «Introduction to Dataveillance and Information Privacy, and Definitions of Terms», Xamax Consultancy, Aug 1997. <http://www.rogerclarke.com/DV/Intro.html>.

¹³ Там же.

¹⁴ Rachel L. Finn, David Wright and Michael Friedewald. «Seven Types of Privacy» Dordrecht European Data Protection: Coming of Age (2013). URL: http://works.bepress.com/michael_friedewald/60/.

типу входить можливість вільного об'єднання в різні групи чи організації, у тому числі ті, над якими ми не маємо волі, наприклад ланцюг ДНК (у кожного він унікальний, але дозволяє виявити приналежність до певної етнічної групи чи певної родини). У 2017 р. в статті «A typology of privacy» інша група вчених на основі аналізу конституційного захисту приватності в дев'яти країнах (США, Канаді, Великобританії, Нідерландах, Німеччині, Італії, Чехії, Польщі та Словенії) структурували типи приватності у двовимірній моделі, що складалася з восьми основних типів із накладанням дев'ятого (інформаційної приватності), що перекривається, але не збігається з іншими¹⁵. Усі окреслені сфери мають власний спектр покриття, але можуть збігатися між собою, перекриваються один одним, набуваючи «гібридних форм»¹⁶. Постійне доповнення змісту приватності напряму пов'язується зі складністю вказаної категорії і залежить від розвитку суспільних відносин, науки, техніки та самої людини, трансформуючи зміст приватності. Особливо це простежується на тлі безпрецедентного інформаційного буму ХХІ століття.

Інший учений, Даніель Солов (Daniel J. Solove), розглядаючи вже наявні дослідження, склав власну класифікацію різних концепцій приватності на шість окремих типів: 1) право бути залишеним у спокої; 2) обмежений доступ до себе – здатність захистити себе від небажаного доступу інших; 3) секретність, приховування одних питань від інших; 4) контроль за персональною інформацією – здатність здійснювати контроль над інформацією про себе; 5) особистість – захист своєї особистості, індивідуальності та гідності; 6) інтимність – контроль над або обмежений доступ до своїх інтимних стосунків чи аспектів життя¹⁷. Однак, на відміну від попередніх позицій, у цьому підході простежується певний симбіоз охоронюваних сфер та характерних ознак.

Постійні розробки в цій сфері, що розширюють зміст розуміння категорії приватності, позначають певну невизначеність, ускладнюючи тим самим процес формування уніфікованої дефініції приватності. Наприклад, Роберт Пост підкреслив, що приватність являє собою складну цінність, яка заплутана в конкуруючих та суперечливих вимірах, насичених різними значеннями¹⁸. Натомість Джефрі Рейман

---

¹⁵ Bert-Jaap Koops, Bryce Clayton Newell, Tjerk Timan, Ivan Škorvánek, Tomislav Chokrevski, and Maša Galič, «A Typology of Privacy.» *University of Pennsylvania Journal of International Law* 38(2). P. 483–484.

¹⁶ Anita L. Allen, *Unpopular privacy: What must we hide?* (New York: Oxford University Press, 2011). 280 p.

¹⁷ Solove, D., *Understanding Privacy*, Harvard University Press, Cambridge, 2009. P. 17.

¹⁸ Post, R.C., «Three Concepts of Privacy», *Georgetown Law Journal*, vol. 89, ed. 6, 2001, 2087–2098. URL: https://digitalcommons.law.yale.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1184&context=fss_papers.

(Jeffrey H. Reiman) стверджував, що приватність – це «соціальний ритуал засобів, яким присвоюється моральний титул особи на його існування». Цей ритуал, з одного боку, є компонентом процесу формування особистості змалечку, а з іншого – підтверджує і демонструє повагу до вже сформованої особистості. Саму приватність автор виокремлює як особливу передумову створення «я» або «особистості»¹⁹. Такий дещо філософський, але виправданий підхід, адже в період дитинства та зростання у людини формуються звички, характер, погляди, вподобання тощо. Формування цих життєвих супутників лягає в основу формування особистості, яка їх культивує та забезпечує. У цьому питанні І. Плахіна, досліджуючи питання недоторканності приватного життя дітей, доходить логічного висновку про наявність у дитини права на самореалізацію та самозахист власного права на недоторканність свого приватного життя, що має забезпечуватися в інформаційному, фізичному, територіальному й комунікаційному аспектах. При цьому автор цілком справедливо зазначає, що подібне забезпечення має відбуватися з урахуванням соціально-психологічного розвитку конкретної дитини²⁰. Треба також враховувати, що приватність є невід’ємною частиною людини і не набувається з певним віком, стосуючись рівною мірою і дітей. Проте віковий фактор може впливати на масштаб дотичних питань, охоплюючи із часом дедалі більше коло суспільних відносин, пов’язаних із приватною сферою фізичної особи.

Поряд із цим варто зазначити, що поступово питаннями вивченням приватності починають займатися також українські вчені. Особливо подібні дослідження відбуваються в розрізі співвідношення таких понять, як приватність (прайвесі) та недоторканність приватного життя. Адже у правовому полі України вживається саме «приватне життя» як загального явища, що консолідує більшість відносин, пов’язаних із приватною сферою. Хоча в останні роки приватність також почала зустрічатися на рівні окремих нормативно-правових актів, до прикладу в Національних стратегіях у сфері прав людини^{21,22}. Крім того, вона взята за основу робочою групою з питань розвитку кримінального права під час напрацювання тексту проєкту нового КК України. З огляду на це позиції вчених до співвідношення обох досліджуваних

---

¹⁹ Reiman, J.H. (1976), «Privacy, intimacy and personhood», *Philosophy & Public Affairs*, Vol. 6 No. 1. P. 39–40.

²⁰ Плахіна І. Недоторканність приватного життя дитини. *Часопис Академії адвокатури України*. 2015. Т. 8, № 2. С. 102–103.

²¹ Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини : Указ Президента України. *Офіційний вісник Президента України*. 2015. № 20. Ст. 1203. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/501/2015#Text>.

²² Про Національну стратегію у сфері прав людини : Указ Президента України. *Офіційний вісник Президента України*. 2021. № 9. Ст. 368. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2021#n13>.

категорій виглядають особливо актуальними, зумовленими вимогами часу та розвитком правової думки. Так, професор В.О. Серьогін у своїх дослідженнях доходить висновку, що право на недоторканість приватного життя та прайвесі становлять одне ціле, у зв'язку з чим він не розмежує поняття, а вживає їх у тотожному, взаємозамінному значенні, під яким розуміє «...соціально зумовлену й гарантовану міру можливої поведінки, визначену нормами об'єктивного права (як національного, так і міжнародного), що полягає в можливості особи самостійно визначати спосіб (характер) свого приватного життя і має на меті забезпечити задоволення власних потреб та інтересів щодо усамітнення та приватного спілкування»²³.

З наведеного можна виділити кілька принципових ознак, які розкривають приватне життя (прайвесі) відповідно до вказаних поглядів автора:

по-перше, приватне життя являє собою певну поведінку;

по-друге, воно визначається національним та міжнародним правом;

по-третє, характеризує автономність особи в прийнятті рішень;

по-четверте, мета полягає в усамітненні та реалізації приватного спілкування.

Утім у цьому рівнянні залишається незрозумілою форма закріплення визначення питань тілесного прайвесі та персональних даних. Вживане В.О. Серьогіним формулювання «спосіб (характер) свого приватного життя» не відображає ці моменти, адже лексично спосіб визначає певну дію, прийом або їх сукупність. У той же час характер позначає типові риси, властивості або ознаки, що скоріше характеризує якісну, а не кількісну складову частину.

Своєю чергою О.З. Панкевич висуває думку про існування прайвесі в тіні, так би мовити, тегга *incognita* (від лат. – невідома, незвідана земля) в законодавстві, попри понад двадцятиліття після здобуття Україною незалежності²⁴. З цього приводу варто окреслити кілька тез. По-перше, практика перейняття іноземним дефініцій не є поширеним явищем в українському правовому полі, для якого характерним є консервативний підхід до нововведень. Зокрема, лише кілька років минуло з моменту визнання на рівні законів України таких суспільно шкідливих діянь, як булінг і мобінг, що як протиправні поведінки вже давно закріплені в законодавствах інших європейських країн, де з ними ведеться активна боротьба. Однак і після законодавчого закріплення та сотні розглянутих судами справ практика показує, що у значній частині

---

²³ Серьогін В.О. Конституційне право особи на недоторканість приватного життя (прайвесі): проблеми теорії та практики : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01, 12.00.02; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2011. С. 29.

²⁴ Панкевич О.З. Право на приватність: царина незалежності особи. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія юридична*. 2017. Вип. 2. С. 48.

в прийнятих рішеннях наявні помилки саме під час оперування новою термінологією, зокрема лексичні. По-друге, треба враховувати, що становлення вчення про «приватність» та «приватне життя» відбувалося в різних соціокультурних умовах та часових рамках. Останній чинник відіграє особливу роль, адже в історії становлення цих правових понять різниця майже в століття.

Це своєю чергою сприяло формуванню різних концепцій та бачень цього явища протягом такого значного проміжку часу. При цьому доречно виглядає позиція Ю.С. Разметаєвої, що сутність приватності відображається відображена низкою концепцій, з переліку яких складно визначити провідну або загальноприйнятну²⁵. Це в першу чергу пов'язано з невичерпністю цієї категорії, яка не може зводити до певного універсального переліку набору конкретних сфер або видів інформації. Проте виявлення таких сфер є важливою основою утвердження прав і свобод у демократичному суспільстві, адже як ціннісна категорія приватність підпадає охороні з боку держави.

Підбиваючи висновки у межах цього підрозділу дослідження, слід зазначити, що приватність є продовженням розвитку особистості, пов'язаної із вимогою не втручатися в приватну сферу людини та її природного права на усамітнення. При цьому процес розширення закладених у ній концепцій продовжувався протягом усього строку і триває донині. Це лише підкреслює невичерпність приватності, що як явище безперервно розвивається та доповнюється. У розрізі цього доречно поглянути на іншу споріднену категорію «приватного життя» та розглянути позиції науковців до співвідношення досліджуваних понять.

2. Розкриття інформаційного змісту поняття «приватного життя» в сучасних поглядах вчених

Нині в українському законодавстві відсутнє чітке розуміння сутності приватного життя, що здебільшого характеризується у розрізі особистого та сімейного життя та конфіденційної інформації про особу і витікає з положень Конституції України. Проте жоден нормативно-правовий акт не містить чіткої дефініції жодного із згаданих понять. Те саме простежується на доктринальному рівні, де правники вдаються до різних трактовок та прийомів, не додаючи натомість чіткості в розумінні означених процесів. З одного боку, це показує невичерпність цієї категорії, що не обмежується певним характером людської поведінки. З іншого – це свідчить про складність категорії приватного життя, що посилює інтерес до її пізнання. Саме на складності розуміння наголошує І.В. Михайленко, у зв'язку із чим, узагальнюючи

---

²⁵ Разметаєва Ю.С. Приватність в інформаційному суспільстві: проблеми правового розуміння та регулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право.* 2016. Вип. 37(1). С. 43.

підходи правників, узагальнює їх до двох позицій. За першою з них дослідники розглядають його крізь притаманні приватному життю елементи, у той же час прихильники другої визначають його крізь призму розмежування публічного та приватного²⁶. Доречно сказати, що елементи, або, більш коректніше буде сказати, сфери утворюють закінчену архітектуру приватної життєдіяльності людини, віддзеркалюючи всі його аспекти. При цьому змістове наповнення є визначальним фактором у питанні відмежування приватного від публічного. Тобто обидві позиції утворюють ефективний тандем, даючи змогу краще зрозуміти природу такого явища, як приватне життя. Хан Джонатан (Kahn Jonathan), розмірковуючи над балансом між приватністю та гласністю (публічністю), називає їх «об'єднаними близнюками сучасного медіасуспільства»²⁷.

М.В. Баглай зазначає, що приватне життя складається зі сторін особистого життя людини, які вона не бажає виставляти на публіку, характеризує це як особистий суверенітет у вигляді недоторканності «довкілля» особистості²⁸. З окресленою конструкцією особисте життя у своєму видовому спектрі визначає зміст приватного. Однак відповідно до ст. 12 Загальної декларації прав «ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла, тайну його кореспонденції або на його честь і репутацію»²⁹. Усі перелічені права характеризують зміст категорії приватного життя, але вони забезпечуються різні його сторони, не обмежуючись особистим життям. У цьому сенсі необхідно говорити про співвідношення як частини (особистого) та цілого (приватного життя). Разом із тим число фактів, прилеглих до сфери особистого життя, «можна помножити, але важко вичерпати»³⁰.

Примітно, що деякі автори під час роз'яснення змісту категорії приватного життя вдаються до перерахунку кількох її проявів без формування загальних маяків, що не додає розуміння та визначеності. До прикладу, Д.Ю. Кондратов розуміє приватне життя як персоніфіковану сферу життєдіяльності конкретної особи (міжособистісні зв'язки, приватні справи, сімейні стосунки тощо), що

---

²⁶ Михайленко І.В. Право людини на недоторканість приватного життя: поняття, аспекти, механізм реалізації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2014. С. 9–10.

²⁷ Kahn, Jonathan, «Bringing Dignity Back to Light: Publicity Rights and the Eclipse of the Tort of Appropriation of Identity» (1999). *Faculty Scholarship*. P. 214.

²⁸ Баглай М.В. Конституционное право Российской Федерации : учебник для вузов. 6-е изд., изм. и доп. Москва : Норма. 2007. С. 219.

²⁹ Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

³⁰ Малеин Н.С. Гражданский закон и права личности в СССР. Москва : Юрид. лит., 1981. С. 160.

проявляється в способі життя людини³¹. Зокрема, тут згадується словосполучення «приватні справи», однак не розкривається його зміст. Хоча все виглядає так, що воно у більшій мірі є прийнятним до вжитку в буденному житті, асоціюючись на побутовому рівні із конкретним питанням, до якого особа не бажає долучати сторонніх осіб. Принаймні, такий розвиток виглядає доречним до часу, поки законодавець не розробить відповідного понятійного забезпечення або подібні напрацювання будуть викладені на рівні доктрини для послідуючого їх обговорення та оцінки. Крім того, подібне зосередження уваги на окремих проявах, без формування визначальних ознак або конкретних напрямів (сфер, аспектів тощо) має ризики неповного трактування, в результаті чого з уваги можуть випасти важливі компоненти, що, як видається, не кращим чином сприятиме правовій визначеності.

У цьому ракурсі слід звернути увагу на позицію Р.Б. Головкина, який визнає центральним елементом (ядром) приватного життя внутрішній психічний простір, куди включає самосвідомість, образ мислення. Простір між межею втручання держави в окреслену сферу та ядром уособлює внутрішній простір приватного життя. Останнє фактично являє собою зміст приватного життя, з послідуючим секторальним поділом «зв'язків» на окремі сфери³². Окреслена позиція яскраво демонструє значення межі між приватним і публічним, що червоною лінією поділяє дві протилежні категорії. Хоча сама межа може наступати й відступати в обох напрямках під тиском цього ядра залежно від сприйняття людиною себе та навколишнього середовища.

У процесі аналізу пропозицій різних науковців видається, що одне із найбільш вдалих і одночасно лаконічних, сформованих по формі та суті визначень поняття приватного життя зроблене Р.Б. Головкиним. Останній пропонує розуміти приватне життя як «врегульовану правом і морально особливу, що має складну структуру, сферу життєдіяльності людини, яка призначена для відносної автономізації особистості від суспільства, забезпечувана самою особистістю і державою»³³. Автор у своєму підході поєднує правовий та моральний аспект, що з огляду на особливу природу цієї категорії має позитивний ефект, у зв'язку з чим дефініція тільки набрала змістовної ваги з єдиним зауваженням щодо автономності від суспільства, за яким має слідувати держава. Адже остання становить найбільшу загрозу для суверенітету особистості як носій адміністративного ресурсу.

---

³¹ Кондратов Д.Ю. Таємниця кореспонденції як предмет злочину, передбаченого статтею 163 Кримінального кодексу України. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2015. № 1. С. 99.

³² Головкин Р.Б. Правовое и моральное регулирование частной жизни в современной России : автореф. дис. ... докт. юрид. наук. Нижний Новгород, 2005. С. 22.

³³ Там же. С. 22–23.

Дещо іншої позиції дотримується О.Л. Барабаш, який визначальну роль формуванню приватного життя відводить поведінці: «Приватне життя є міра можливої поведінки людини у приватноправовій сфері або у сфері, яка не підпадає під пряме правове регулювання з боку держави та підкріплена державними заборонами третім особам втручатися у цю сферу»³⁴. Окреслене визначення одразу стикається з необхідністю висловити кілька уточнень, адже суб'єктом втручання може бути не тільки інша особа, але й рівною мірою держава та громадськість. Крім того, заборона на втручання має поширюватися в першу чергу на державу, бо саме її інституції (судові та правоохоронні органи) мають на законних умовах обмежити недоторканність приватного життя. Крім того, природа приватного життя не обмежується лише поведінкою. Остання являє собою лише одну з реперних точок, в яких проявляється життєдіяльність людини.

Водночас Ю.І. Дем'яненко інтерпретує сутність сфери приватного життя як «сфери особистого самоврядування (саморегулювання), в якій фізична особа має верховну владу щодо визначення свого життя та його регулювання, встановлення правил поведінки»³⁵. Це визначення має дещо дискусійний характер, адже, з одного боку, особа дійсно регулює свою життєдіяльність за власним бажанням, однак особа не стільки встановлює правила поведінки, скільки визначає їх характер. Правила мають загальний характер і беруть початок із моральних, правових норм або традицій і мають гласний характер. У той же час прийняті рішення на основі цих правил цілком реально можуть лежати в площині приватних інтересів. Зокрема, у виборчому процесі процедура виборів прописана заздалегідь і є публічно доступною кожній особі. У той же час прийняте рішення щодо підтримку певного кандидата або політичної сили має вже характер таємниці і безпосередньо стосується недоторканності приватного життя.

Окрім того, в наукових колах активно ведеться робота з виокремлення окремих складників права на недоторканність приватного життя. Один із найбільш всеохоплюючих поглядів на означені питання висловив В.О. Сербьогін, який у результаті своїх досліджень змісту права на недоторканність приватного життя (прайвесі) виділив такі компоненти:

1) за аспектами приватного життя: а) право на фізичну (тілесну) приватність; б) право на фонетичну (звукову) приватність; в) право на візуальну (зорову) приватність; г) право на одорологічну (запаху)

---

³⁴ Барабаш О.Л. Становлення та зміст поняття «приватного життя». *Правова держава*. 2014. № 18. С. 99.

³⁵ Дем'яненко Ю.І. Кримінальна відповідальність за порушення недоторканності приватного життя : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2008. С. 6.

приватність; г) право на географічну (дислокаційну) приватність; д) право на інформаційну приватність;

2) за станами приватності: а) право на усамітненість (особисту автономію); б) право на інтимність (обмежене й захищене спілкування); в) право на анонімність (бути невідомим); г) право на нестриманість (емоційне вивільнення); г) право на автономність (регулятивно-вольову автономію); д) право на утаємниченість (таємниці приватного життя);

3) за вимірами: а) право на просторову приватність (власний фізичний простір); б) право на часову приватність (час для приватного життя)³⁶.

Варто зазначити, що деякі із вказаних компонентів із часом можуть, якщо і не зникнути зовсім, то значною мірою їх реалізація ускладнюватиметься. До прикладу, право на анонімність із кожним роком дедалі більше обмежується, що відбувається здебільшого на тлі протидії легалізації та відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом, попередження терористичних загроз, торгівлі наркотиків та інших протиправних діянь.

У більш конкретизованому звуженому значенні подібні концепції висловлені й іншими науковцями, зокрема, Ю.А. Замошкін виокремлює з категорії приватного життя певні сфери. Запропонована ним градація обмежується чотирма компонентами:

1) сфера духовного життя, що становить внутрішній світ особистості. До цієї сфери автор зараховує вольовий чинник, який полягає у визначенні обсягів та персоналій для відкриття своїх думок, емоцій, і власне надання згоди чи заборони на публічне висвітлення окреслених категорій;

2) сфера безпосереднього міжособистісного спілкування, що відповідає за комунікативний блок можливостей, які уособлюють свободу людини на спілкування, побудову дружніх та інтимних стосунків. За своєю суттю ця сфера характеризує природню властивість людини на побудову соціальних зв'язків на налагодження стосунків з іншими представниками суспільства;

3) сфера особистого і сімейного споживання, яка дає змогу самостійно приймати рішення, пов'язані зі споживанням, включаючи ведення домашнього господарства, дозвілля. У цій сфері презюмується право особи діяти за власним бажанням та розумінням;

4) сфера майнових відносин, яка характеризує право власності. У його основі лежить можливість набувати будь-які товари, послуги, користуватися їх властивостями та розпоряджатися своїм майном на власний розсуд³⁷.

---

³⁶ Серьогін В.О. Конституційне право особи на недоторканість приватного життя (прайвесі): проблеми теорії та практики : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01, 12.00.02; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2011. С. 30.

³⁷ Замошкін Ю.А. Частная жизнь, частный интерес, частная собственность. *Вопросы философии*. 1991. № 1. С. 4–5.

Що стосується останніх двох сфер, то насправді вони перебувають у парадигмі реалізації права власності, яке пересікаються зі сферою приватного життя лише на рівні ухвалення рішень особою. Проте нині у цій конструкції не вистачає сфери кіберпростору (інформаційної сфери, пов'язаної з електронними даними), яка де факто може переплітатися з будь-якої з окреслених сфер. Більше того, мережа Інтернет щороку розширює своє покриття та збільшує швидкість передачі даних. У результаті фізичний міжособистісний контакт вже не є домінуючою категорією в комунікації, поступаючись віртуальному, що проявляється в переписці через соціальні мережі, месенджери, чати, форуми тощо. Нині цей процес тільки прискорюється в умовах протікання пандемії, коли фізична комунікація створює додаткові ризики, пов'язані із потенційною небезпекою для життя та здоров'я населення.

У розрізі розкриття аспектів, що характеризують сферу приватного життя, доречно розглянути градацію, яку запропонував професор В.М. Тертишник, виділивши п'ять аспектів конфіденційності:

- самої сфери існування людини, куди здебільшого він уналежнює питання особистого простору та власності на окремі речі;
- творчого і духовного життя, куди відійшли результати творчої та інтелектуальної діяльності та питання духовних поглядів й інших вродобань;
- медико-біологічних обставин життєдіяльності людини, яка по своїй суті ототожнюється з інформацією, що входить до складу лікарської таємниці;
- інтимного і сімейного життя людини, яка охоплює сферу почуттів та проявів романтичної прихильності до іншої людини;
- інформаційно-комунікаційна, куди зараховано питання спілкування міжособистісного характеру, в тому числі із використанням засобів зв'язку³⁸.

Запропонована система виглядає доволі вдало сформульованою. Особливо вдалим підходом, як видається, є виділення поряд із сімейним життям також інтимного. Хоча до цієї категорії автор і зарахував будь-які прояви почуттів, не обмежуючись виключно інтимним чинником, загалом підхід є справедливим. Адже прояви почуттів можуть не охоплюватися сімейними відносинами. За звичайних обставин це коло питань буде розглядатися в контексті особистого життя людини. При цьому не вистачає сфери відповідальності за прийняті рішення, прояви характеру особи, звички, поведінку тощо. Очевидно, що зарахування цих компонентів виключно до сфери

---

³⁸ Тертишник В.М. Інтегративна модель принципу недоторканності приватного життя та її реалізація в кримінальному судочинстві. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 4. С. 146.

творчого і духовного життя є надто широким їх трактуванням і недостатньо виваженим.

На додаток треба розуміти, що кількість подібних сфер із часом буде лише розширюватися з огляду на розвиток суспільних відносин, технологій та самої людини, з позиції сприйняття себе й оточуючого світу. Яскравий тому приклад був проілюстрований у першому підрозділі цього дослідження на прикладі приватності, що як права категорія із часом тільки розширювалася, особливо на тлі розвитку інформаційних технологій.

Також у наукових колах часто при характеристиці приватної сфери вдаються до поняття таємниці. Створюючи своєрідну симбіотичну конструкцію по типу «таємниця приватного життя», зміст якої у наукових колах по-різному розкривається. Зокрема, на думку О.В. Ткач, вона уособлює «різні сторони індивідуальної життєдіяльності особи», у розрізі чого автор розглядає таємницю приватного життя як сукупність окремих таємниць ототожнюючи їх з інформацією з обмеженим доступом, у зв'язку з чим наголошує на залежності рівня свободи і недоторканності особи від ступеня гарантування збереження окреслених таємниць³⁹. Треба враховувати, що сутність приватного життя виходить за розуміння виключно таємниці, адже таємниця уособлює інформацію стосовно чогось конкретного, що через різні причини має бути відомим обмеженому колу осіб. У цьому сенсі зводити зміст приватного життя як комплекс різного роду поєднаних спільним предметом таємниць виглядає значним звуження його змісту. Натомість Н.М. Ковальова ще більше звужує поняття таємниці приватного життя, поширюючи його лише особисту, сімейну таємницю й охорону персональних даних, будучи при цьому елементом права на недоторканність приватного життя⁴⁰. Остання фактично поглинає таємницю приватного життя, відводячи їй формальну функцію об'єднуючу триаду інформації з обмеженим доступом в окремий правовий інститут. Примітно, що в цьому переліку не згадується таємниця кореспонденції, яка зазвичай вказується як один із компонентів приватної сфери фізичної особи. Вірогідно, залежно від характеру свого змісту вона буде охоплюватися сімейною або особистою таємницею згідно з окресленим підходом.

Поряд із цим висловлюються думки з приводу об'єднання таємниці та особистого життя в межах спільного поняття. Так, Ю.О. Гелич, досліджуючи інформаційно-правові гарантії людини, надала визначення таємниці особистого життя як відомостям про людину,

---

³⁹ Ткач О.В. Межі втручання в приватне життя особи в кримінальному процесі України. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2014. № 12. С. 238.

⁴⁰ Ковалева Н.Н. Информационное право России : учебное пособие. Москва : Издательско-торговая корпорация «Дашков и К°», 2007. С. 117.

події та явища, що супроводжують її життя, які зберігаються невідомими, а їх розголошення завдає шкоди інтересам. У зв'язку із цим пропонується внести відповідні зміни до назви ст. 182 КК України на «порушення таємниці особистого життя»⁴¹. Реалізація вказаної ініціативи призвела би до звуження потенційного кола охоронюваних відносин з одночасною їх конкретизацією. Нині в Кримінальному кодексі України стаття 182 «Порушення недоторканності приватного життя» виступає загальною нормою, що забезпечує охорону конфіденційної інформації про особу, яка уособлює інформаційний вимір приватної сфери людини⁴². Однак об'єкт кримінально-правової охорони достатньо великий, бо зміст цієї інформації має надто абстрактний характер, у зв'язку із чим виникає потреба окреслення ознак, які дозволили би чітко розмежовувати приватну та публічну сторони життя людини в їх інформаційному вимірі.

Підбиваючи підсумок із цього питання, варто справедливо зазначити, що і приватність, і приватне життя характеризують одну цінність, яка уособлює особливий об'єкт правової охорони. У цьому сенсі часто українські науковці абсолютно справедливо ототожнюють ці поняття або вживають їх як синоніми, серед яких – С.С. Єсімов⁴³, Є.Д. Копельців-Левицька⁴⁴, І. Плахіна⁴⁵. І така позиція виглядає найбільш прийнятною. Водночас інші вчені визначають приватність як повагу до приватного життя (Р.І. Тракало⁴⁶), «право на себе» (В.М. Брижко, В.Г. Пилипчук⁴⁷), право на приватне життя (М.В. Бундін⁴⁸).

Проте варто враховувати, що обидві категорії формувалися за різних умов, як часових, так і соціокультурних. А отже, перехід від

---

⁴¹ Гелич Ю.О. Інформаційно-правові гарантії таємниці особистого життя людини : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Київ, 2010. С. 10–11.

⁴² Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Голос України*. 2001. 19.06. № 107. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

⁴³ Єсімов С.С. Право на недоторканність приватного життя: виклики сучасного цифрового світу. *Monografia pokonferencyjna. Science, research, development state and law*. № 3 Rotterdam. P. 164.

⁴⁴ Копельців-Левицька Є.Д. Право на повагу до приватного і сімейного життя. Ст.8 Конвенції про захист прав і основоположних свобод. *Науковий вісник Ужгородського національного ун-ту*. 2018. № 49. Том 2. С. 197.

⁴⁵ Плахіна І. Недоторканність приватного життя дитини. *Часопис Академії адвокатури України*. 2015. Т. 8, № 2. С. 99.

⁴⁶ Тракало Р.І. Право на повагу до приватного життя в кримінальному провадженні. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2013. № 4. С. 151.

⁴⁷ Брижко В.М., Пилипчук В.Г. Приватність, конфіденційність та безпека персональних даних. *Інформація і право*. 2020. № 1(32). С. 35.

⁴⁸ Бундін М.В. Опыт правового регулирования права на частную жизнь и персональных данных в Соединенных Штатах Америки. *Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения*. 2012. № 3. С. 162.

однієї моделі до іншої є тривалою перспективою, що потребує перегляду значної маси чинного законодавства та переосмислення чинних правових механізмів. Зокрема, в Україні ведеться робота з укладення проєкту нового Кримінального кодексу, де пропонується вживати «приватність» у назві розділу, що регламентує питання кримінальної відповідальності за незаконні діяння, пов'язані із посяганням на приватну сферу людини, та інші інформаційні права⁴⁹. За такого підходу очевидно, що в наукових колах дедалі більше схиляються до тієї позиції, згідно з якою приватність поглинає категорію «приватне життя», а отже, її закріплення як узагальнюючого поняття відпадає. Поряд із цим у розділі проєкту кодексу продовжують вживатися формулювання «особисте» та «сімейне життя», як і «конфіденційна інформація про особу». Реалізація такого підходу, очевидно, несе менші ризики щодо визнання конституційності, адже в статті 32 Конституції України закріплюється гарантія від втручання в особисте та сімейне життя та заборона здійснення незаконних дій із конфіденційною інформацією про особу⁵⁰. Однак через незначну вивченість питання такі пропозиції виглядають дещо передчасними і потребують широкого обговорення в наукових колах та з громадськістю для оцінки доцільності подібних змін в українському законодавстві й потенційних ризиків.

ВИСНОВКИ

Отже, керуючись викладеним, можна зробити кілька концептуальних висновків, пов'язаних із розвитком цих вчень, узагальненням закладеного у них змісту, впливом на життєдіяльність людини та оцінкою перспектив перейняття зарубіжного досвіду українським законодавством.

Так, вчення про приватність формувалося протягом тривалого часу, у зв'язку із чим, як показало дослідження, зміст самої приватності корегувався паралельно із розвитком поглядів на цю проблематику та розвитком правозастосовної прецедентної практики, частини з яких було оглянуто. При цьому він значно розширився порівняно з ідеями, викладеними у перших працях, присвячених цій тематиці наприкінці XIX століття. У цей же час огляд підходів до розуміння приватності українськими вченими показав існування розбіжностей навіть на стадії перекладу поняття, у розрізі чого розглянуто дві протилежні за суттю позиції, які фігурують у доктрині, та проаналізовано їх обґрунтування з боку їх прихильників. Зокрема, віддано перевагу перекладу слова

---

⁴⁹ Проєкт Кримінального кодексу України. Контрольний текст станом на 25.07.2021. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/08/12/1-kontrolnyj-tekst-proektu-kk-25-07-2021-1.pdf>.

⁵⁰ Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.

«privacy» українською мовою в адаптованій формі його інтерпретації як «приватність», що має латинське походження та більшою мірою викликає асоціації із приватною сферою. У той же час зазначено інший підхід, за яким фахівці перекладають його як «прайвесі» за фонетичним звучанням мовою оригіналу без адаптації. Також окреслено, що лише частина наукової спільноти ототожнює досліджувані поняття, натомість інші розглядають приватність як повагу до приватного життя, право на приватне життя, право на себе тощо. Такий розвиток подій показує недостатність наукових розробок у цій сфері та демонструє передчасність імплементації поняття приватності до українського законодавства, зокрема кримінального, що, з огляду на наявні реформаторські тенденції в державі, стоїть одним із перших на черзі.

Своєю чергою в результаті дослідження правової природи та змісту поняття приватного життя було також виявлено низку характерних особливостей. Так, проаналізувавши погляди науковців, що присвятили свої праці вивченню проблемних питань, пов'язаних із недоторканністю приватного життя та охороною іншої інформації приватного характеру особи, ми виявили низку розбіжностей у формуванні понятійного апарату. Зокрема, під приватним життям вчені здебільшого розуміють певну сферу або поведінку, що її характеризує, де особа наділена автономністю і убезпечена від втручання з боку держави, суспільства або інших осіб. Деякі автори натомість розглядають приватне життя як комплекс певних таємниць, відповідальних за збереження окремих видів інформації. При цьому науковці погоджуються із тим, що це поняття охоплює значний прошарок неpubлічної інформації, що характеризує життєдіяльність людини, які вона не бажає виставляти на широкий загал, починаючи від окремих подій, пов'язаних із нею і закінчуючи поглядами, звичками, прийнятими рішеннями тощо. Відповідно, це закріплює за цією категорією особливий статус ціннісного явища, що є невід'ємною частиною людини та ототожнює окремий об'єкт правової охорони.

Загалом же описані у цьому розділі численні позиції демонструють певну еволюцію підходів до пізнання всіх сфер приватної життєдіяльності, але, як бачимо, кожне наступне дослідження призводило до більшого розгалуження, формуючи щось на зразок павутини. Це вкотре ілюструє складність та багатогранність досліджуваної сфери. Тому не дивно, що в науковій спільноті немає єдності щодо розуміння цих правових категорій, які змінювалися паралельно з еволюцією суспільних відносин, науково-технічним прогресом, зумовленим новими відкриттями, та людини зокрема.

АНОТАЦІЯ

У розділі монографії здійснено порівняльно-правовий аналіз інформаційного змісту таких правових понять, як «приватне життя» та «приватність», у розрізі перспектив модернізації українського

законодавства. Обидва поняття характеризують приватну сферу людини, що уособлює її неpubлічну сторону життєдіяльності у всьому спектрі суспільних відносин. Проаналізовано підходи до розуміння сутності обох понять в їх змістовому наповненні. Розглянуто різні аспекти трактування правниками перекладу слова «приватність» українською мовою. Продемонстровано процес становлення в американській доктрині вчення про приватність, починаючи з моменту її формування та поступового закріплення в правозастосовній практиці і закінчуючи сучасними концепціями розуміння цієї категорії вченими.

Проаналізовано позиції вчених щодо розуміння категорії приватного життя, визначено зміст та сфери, що охоплюються цим поняттям. Особлива увага присвячена вивченню компонентів приватної сфери людини, що характеризує різні сторони її приватного життя в усьому різноманітті проявів. Узагальнено висловлені дослідниками підходи та концепції з цієї тематики, на основі чого підтверджено існування значної розгалуженості поглядів, що зумовлено відсутністю першоджерела, з якого бере початок розвиток відповідного правового інституту, проводячи аналогії з приватністю. Крім того, зазначено невеликий історичний бекграунд досліджень, які були проведені в 30-річний проміжок часу після здобуття Україною незалежності.

Зроблено висновок про відсутність однакового бачення обох категорій та їх співвідношення між собою серед українських правників, що пояснюється незначною кількістю розробок у цьому напрямі і складністю сприйняття іноземного понятійного сприйняття. При цьому зазначено факт поступової імплементації приватності до українського законодавства. Зокрема, на стадії розробки перебуває проект нового КК України, який у разі прийняття, можливо, стане першим кодифікованим актом, що офіційно закріпить поняття приватності на рівні закону.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карабан В.І. Англійсько-український юридичний словник: понад 75 тисяч слів та словосполучень юридичної підмови та близько 160 тисяч українських перекладних. Вінниця : Нова Книга, 2004. 1088 с.

2. Скорина Л.П. Латинська мова для юристів : підручник / Л.П. Скорина, Л.П. Чумакова. [2-ге вид., виправлене і доповнене]. Київ : Атіка. 2006. 416 с.

3. Ємчук Л.В. Конституційно-правове регулювання особистого та сімейного життя людини і громадянина : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Ужгород, 2015. 225 с.

4. Серьогін В.О. Конституційне право особи на недоторканість приватного життя (прайвесі): проблеми теорії та практики : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01, 12.00.02; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2011. 40 с.

5. Панкевич О.З. Право на приватність: царина незалежності особи. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2017. Вип. 2. С. 47–56.
6. Warren S. and Brandeis L., «The right to Privacy», *Harvard Law Review* vol. 4, No. 5. (Dec. 15, 1890). pp. 193–220.
7. *Kyllo v. United States*, 533 U.S. 27 (2001). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/533/27/>.
8. Amy Gajda, What If Samuel D. Warren Hadn't Married A Senator's Daughter?: Uncovering The Press Coverage That Led To «The Right to Privacy», November 1, 2007, pp. 1–36.
9. *Griswold v. Connecticut*, 381 U.S. 479 (1965). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/381/479/>.
10. Alan F. Westin, Privacy and Freedom, 25 Wash. & Lee L. Rev. 166 (1968). URL: <https://scholarlycommons.law.wlu.edu/wlulr/vol25/iss1/20>.
11. Roger Clarke. «Introduction to Dataveillance and Information Privacy, and Definitions of Terms», Xamax Consultancy, Aug 1997. <http://www.rogerclarke.com/DV/Intro.html>.
12. Rachel L. Finn, David Wright and Michael Friedewald. «Seven Types of Privacy» Dordrecht European Data Protection: Coming of Age (2013). URL: http://works.bepress.com/michael_friedewald/60/.
13. Bert-Jaap Koops, Bryce Clayton Newell, Tjerk Timan, Ivan Škorvánek, Tomislav Chokrevski, and Maša Galič, «A Typology of Privacy.» University of Pennsylvania Journal of International Law 38(2). Pp. 483–575.
14. Anita L. Allen, Unpopular privacy: What must we hide? (*New York: Oxford University Press*, 2011). 280 p.
15. Solove, D., Understanding Privacy, *Harvard University Press*, Cambridge, 2009. 272 p.
16. Post, R.C., «Three Concepts of Privacy», *Georgetown Law Journal*, vol. 89, ed. 6, 2001, 2087–2098. URL: https://digitalcommons.law.yale.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1184&context=fss_papers.
17. Reiman, J.H. (1976), «Privacy, intimacy and personhood», *Philosophy & Public Affairs*, Vol. 6. No. 1, pp. 26–44.
18. Плахіна І. Недоторканність приватного життя дитини. *Часопис Академії адвокатури України*. 2015. Т. 8, № 2. С. 99–103.
19. Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини: Указ Президента України. *Офіційний вісник Президента України*. 2015. № 20. Ст. 1203. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/501/2015#Text>.
20. Про Національну стратегію у сфері прав людини. Указ Президента України. *Офіційний вісник Президента України*. 2021. № 9. Ст. 368. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2021#n13>.
21. Разметаєва Ю.С. Приватність в інформаційному суспільстві: проблеми правового розуміння та регулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2016. Вип. 37(1). С. 43–46.

22. Михайленко І.В. Право людини на недоторканість приватного життя: поняття, аспекти, механізм реалізації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2014. 20 с.

23. Kahn, Jonathan, «Bringing Dignity Back to Light: Publicity Rights and the Eclipse of the Tort of Appropriation of Identity» (1999). *Faculty Scholarship*. P. 213–272.

24. Баглай М.В. Конституционное право Российской Федерации : учеб. для вузов. 6-е изд., изм. и доп. Москва : Норма, 2007. 784 с.

25. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

26. Малєин Н.С. Гражданский закон и права личности в СССР. Москва : Юрид. лит., 1981. 216с.

27. Кондратов Д.Ю. Таємниця кореспонденції як предмет злочину, передбаченого статтею 163 Кримінального кодексу України. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2015. № 1. С. 94–107.

28. Головкин Р.Б. Правовое и моральное регулирование частной жизни в современной России : автореф. дис. ... докт. юрид. наук. Н. Новгород, 2005. 60 с.

29. Барабаш О.Л. Становлення та зміст поняття «приватного життя». *Правова держава*. 2014. № 18. С. 96–100.

30. Дем'яненко Ю.І. Кримінальна відповідальність за порушення недоторканості приватного життя : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2008. 20 с.

31. Замошкин Ю.А. Частная жизнь, частный интерес, частная собственность. *Вопросы философии*. 1991. № 1. С. 3–15.

32. Тертишник В.М. Інтегративна модель принципу недоторканості приватного життя та її реалізація в кримінальному судочинстві. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 4. С. 145–153.

33. Ткач О.В. Межі втручання в приватне життя особи в кримінальному процесі України. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2014. № 12. С. 236–239.

34. Ковалева Н.Н. Информационное право России: Учебное пособие. Москва : Издательско-торговая корпорация «Дашков и К°», 2007. 360 с.

35. Гелич Ю.О. Інформаційно-правові гарантії таємниці особистого життя людини : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Київ, 2010. 24 с.

36. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Голос України*. 2001. 19.06. № 107. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

37. Єсімов С.С. Право на недоторканність приватного життя: виклики сучасного цифрового світу. *Monografia pokonferencyjna. Science, research, development state and law.* № 3 Rotterdam. pp. 164–166.

38. Копельців-Левицька Є.Д. Право на повагу до приватного і сімейного життя. Ст.8 Конвенції про захист прав і основоположних свобод. *Науковий вісник Ужгородського національного ун-ту.* 2018. № 49. Том 2. С. 197.

39. Тракало Р.І. Право на повагу до приватного життя в кримінальному провадженні. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право.* 2013. № 4. С. 150–155.

40. Брижко В.М., Пилипчук В.Г. Приватність, конфіденційність та безпека персональних даних. *Інформація і право.* 2020. № 1(32). С. 33–46.

41. Бундин М.В. Опыт правового регулирования права на частную жизнь и персональных данных в Соединенных Штатах Америки. *Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения.* 2012. № 3. С. 162–168.

42. Проект Кримінального кодексу України. Контрольний текст станом на 25.07.2021. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/08/12/1-kontrolnyj-tekst-proektu-kk-25-07-2021-1.pdf>.

43. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України.* 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.

Information about the author:

Khlopov Artem Oleksandrovych,

Postgraduate Student

Kharkiv National University of Internal Affairs
27, L. Landau Avenue, Kharkiv, 61080, Ukraine